

УДК 330.12:330.43

Приймак В.І.

доктор економічних наук,
професор кафедри інформаційних систем у менеджменті,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Голубник О.Р.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем у менеджменті,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАЛЕЖНІСТЬ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ ВІД РІВНЯ ЙОГО ОСВІЧЕНОСТІ

Обґрунтовано залежність економічного добробуту населення країни, зокрема України, від середньої тривалості навчання її громадян. На основі статистичних даних для 186 країн світу побудовано модель лінійної регресії цієї залежності. Доведено вплив рівня освіченості людини на величину її індивідуальних доходів і особистий добробут. На основі аналізу статистичних даних для України показано, що освіченіші громадяни країни є більш мобільними й економічно активними, вони дбають про своє здоров'я, сім'ю і менш схильні до порушень законодавства; також наголошено на невідповідності між рівнем освіти населення України та економічним добробутом її громадян. Розглянуто причини цієї невідповідності й показано на необхідність її усунення. Запропоновано заходи щодо вдосконалення управління системою освіти, реалізація яких сприятиме розвитку освітньої сфери в Україні, підвищенню рівня конкурентоспроможності на ринку праці її громадян та поліпшенню їхнього економічного добробуту.

Ключові слова: освіта, економічний добробут населення, особистий добробут людини, ВВП, середня тривалість навчання населення країни.

ЗАВИСИМОСТЬ БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ СТРАНЫ ОТ УРОВНЯ ЕГО ОБРАЗОВАННОСТИ

Приймак В.І., Голубник О.Р.

Обоснована зависимость экономического благосостояния населения страны, в том числе и Украины, от средней продолжительности обучения ее граждан, и на основе статистических данных для 186 стран мира построена модель линейной регрессии этой зависимости. Доказано влияние уровня образованности человека на величину его индивидуальных доходов и личное благосостояние. На основе анализа статистических данных для Украины показано, что более образованные граждане страны более мобильны и экономически активны, они заботятся о своем здоровье, семье и менее склонны к нарушениям законодательства; также отмечено несоответствие между уровнем образования населения Украины и экономическим благосостоянием ее граждан. Рассмотрены причины этого несоответствия и указано на необходимость его устранения. Предложены меры по совершенствованию управления системой образования, реализация которых будет способствовать развитию образовательной сферы в Украине, повышению уровня конкурентоспособности на рынке труда ее граждан и улучшению их экономического благосостояния.

Ключевые слова: образование, экономическое благосостояние населения, личное благосостояние человека, ВВП, средняя продолжительность обучения населения страны.

DEPENDENCE OF THE WELFARE OF THE POPULATION OF THE COUNTRY ON THE LEVEL OF ITS EDUCATION

Pryimak Vasyl, Holubnyk Olha

The GDP per capita was used to estimate the economic welfare of the population of the country, and the income indicator was used to estimate the economic welfare of a person. The direct proportional dependence of the economic welfare of the population of the country on the average length of education of its citizens is justified. On the base of statistics for 186 countries around the world, a model of linear regression of GDP per capita on average study duration is constructed, which is adequate and suitable for further research and forecasting. The calculated correlation coefficient between the two factors is 0.7, which indicates a close direct relationship between them. Studies have shown that increasing the average length of study of the population of the country improves its economic welfare. It has been proved that raising the individual's level of education leads to the increase in his individual income and to the improvement in his personal welfare. Financial investments in personal education are profitable and will pay off quickly; they are more profitable for women than for men and developing countries compared to economically developed countries. Analysis of statistics for Ukraine shows that more educated citizens are more mobile and economically active, caring for their health, family and less tend to violations of the

law. It is emphasized that there is a discrepancy between the level of education of the population of Ukraine and the economic welfare of its citizens, together with a high level of education, Ukraine has a high level of poverty. It means that the overall educational potential in our country is used inefficiently. The reasons for this discrepancy are considered, the main ones are: under-financing of the educational sector, imperfect legislation on the educational sphere, periodic changes in its management system and others. The necessity to eliminate such discrepancy is pointed out and measures are proposed to improve the management of the education system, the implementation of which will contribute to the development of the educational sphere in Ukraine, increase the level of competitiveness in the labor market of its citizens and improve their economic welfare.

Keywords: education, economic welfare of the population, personal welfare, GDP, average length of study of the population of the country.

Постановка проблеми. Зі становленням в Україні економіки знань підвищується статус освітнього складника людського капіталу будь-якого регіону і країни у цілому. В умовах інноваційного розвитку освітня галузь посідає особливе місце у підготовці людини до її трудової діяльності. Зростання рівня освіченості особи збільшує її людський капітал, що призводить до підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці та збільшення трудових доходів, людина стає більш незалежною і впевненішою у собі. Країни з освіченішим населенням мають переваги перед іншими країнами через можливість упровадження у господарчу діяльність більше інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій, інших сучасних підходів і механізмів для поліпшення виробництва товарів і надання послуг своїм громадянам.

Фінансові вкладення в освіту вигідні як для окремої людини, так і для цілої країни, оскільки норма прибутку від цих вкладень є досить високою. Обсяги ВВП цих країн, які багато інвестують в освіту, є більшими за обсяги ВВП інших країн, хоча цей факт на завжди враховується під час прийняття управлінських рішень керівництвом нашої держави. Фінансування освіти за залишковим принципом і періодичне зменшення його обсягів призвели до того, що освіта нині знаходиться у плачевному стані. Недостатнє матеріальне забезпечення, відносно мала заробітна плата освітніх кадрів, особливо у вищій школі, неможливість навчальних закладів погасити свої деякі фінансові зобов'язання та інші причини подекуди призводять до низького рівня надання освітніх послуг, хоча загалом в Україні рівень вишколу її громадян є досить високим, майже всі молоді люди отримують базу і близько половини її населення – вищу освіту.

Разом із тим через високий рівень бідності в нашій країні освіченій людині не гарантовані заможне життя і відповідний їй кваліфікаційний рівень добробуту. Застаріле обладнання, низький рівень інновацій, надто повільне впровадження у виробництво комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій, інші причини призвели до неможливості частини висококваліфікованих спеціалістів застосувати свої знання і компетенції в економіці країни, що змушує їх переходити на низькооплачувані робочі місця та працювати не за своєю спеціальністю чи виїжджати за кордон у пошуках кращого місця праці.

Вказані проблеми у сфері національної освіти та системі формування економічного добробуту населення країни зумовлюють актуальність цього наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем розвитку освітньої сфери нашої та інших країн, зв'язку їх із процесами формування

економічного добробуту населення держави, питань, пов'язаних з удосконаленням регулювання цієї сфери, присвятили свої наукові праці такі українські вчені, як: О.А. Грішнова, Н.Л. Губерська, С.М. Домбровська, І.Г. Карзун, Н.І. Константюк, Г.С. Лопушняк, О.А. Мельниченко, І.І. Мусієнко, В.М. Новіков, Х.В. Рибчанська, В.Д. Філіппова, Т.Л. Шестаковська та багато інших. Зокрема, О.А. Грішнова доводить економічну доцільність інвестицій в освіту та їх важливість і необхідність для економічного зростання [1]. Н.Л. Губерська розглядає основні завдання і принципи державної політики у сфері вищої освіти [2], а Т.Л. Шестаковська – особливості функціонування освіти в сучасних ринкових умовах [3]. У наукових працях О. Мельниченка і Н. Константюк висвітлено питання впливу освіти на рівень добробуту населення країни [4; 5]. Однак у науковій літературі відсутні дослідження впливу освіти на рівень добробуту в нашій країні, розроблення заходів, упровадження яких сприятиме усуненню недоліків у регулюванні розвитку сфери освіти в Україні.

Постановка завдання. Метою даної роботи є вивчення стану системи освіти й особливостей її впливу на економічний добробут населення України та інших країн, розроблення рекомендацій щодо поліпшення взаємозв'язку рівня освіченості і доходів громадян нашої країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка знань потребує значної кількості спеціалістів високої кваліфікації. З'являються нові професії, оволодіння якими вимагає від претендентів високого рівня освіченості, знання іноземних мов, вільного володіння комп'ютерною технікою тощо. У процесі виробництва продукції головну роль відіграє людський капітал. Знання і компетенції працівників стають визначальними у конкурентній боротьбі не тільки на ринку праці, а й на ринку товарів і послуг. Перемагає та продукція, яка виготовлена за більш сучасними технологіями працівниками, які мають більш високий рівень освіти і кваліфікації.

Для отримання освіти потрібні певні витрати. Однак інвестиції в освіту повинні потім окупитися. Під час розрахунку обсягів цих інвестицій незалежно від того, за чий рахунок відбувається навчання, за державні кошти чи особисті заощадження громадян, окрім цих витрат, слід урахувувати неотриману заробітну плату працівників за період навчання, адже якщо б вони не вчилися, а працювали, то отримували б плату за виконану роботу. Сума витрачених коштів (плата за навчання і втрачена зарплата) повинні повернутися працівникам у майбутньому за рахунок вищої оплати праці. Тобто працівники з вищою кваліфікацією мають отримувати більшу заробітну плату, інакше не було б сенсу працівникам підвищувати свій освітній рівень.

Інвестиції в освіту повинні не тільки окупатися, а й приносити додаткові матеріальні та моральні вигоди. Особи з вищим рівнем освіти мали б отримувати більші доходи, і, відповідно, їхній економічний добробут мав би бути кращим.

Ураховуючи сказане, виникають питання: чи дійсно це справджується в нашій та інших країнах світу? наскільки зростають доходи окремої особи і держави у цілому від збільшення тривалості навчання відповідно цієї особи й усього населення країни?

Для пошуку відповідей на ці запитання спочатку коротко зупинимось на проблемі оцінювання добробуту особи і населення регіону чи країни. Результати детального дослідження цієї проблеми подано в нашій роботі [6]. Неоднозначність у розумінні поняття «добробут» привело науковців до необхідності розгляду поняття «економічний добробут» і пропозиції його оцінювання для населення певної країни за допомогою показника ВВП на душу населення. Хоча у цих питаннях є багато невизначеності, грубо для оцінювання економічного добробуту особи будемо використовувати показник її доходів.

Дослідження науковців показують, що під час вивчення зв'язку між освітою й економічним добробутом треба враховувати два аспекти. На величину показника «ВВП на душу населення», яким ми будемо оцінювати цей добробут у країні, впливають, по-перше, середня тривалість навчання, а по-друге, якість цього навчання. Немає сумніву в тому, що в країні з вищим рівнем якості освіти її громадяни порівняно з громадянами країни, де якість навчання гірша, будуть більш освічені і конкурентоспроможні на ринку праці, що

буде супроводжуватися більшою величиною ВВП на душу населення.

Щодо впливу середньої тривалості навчання на економічний добробут, то тут також подібна залежність. Збільшення величини першого із цих показників призводить до зростання другого. Це підтверджують статистичні дані. У табл. 1 подано величини середньої тривалості навчання і ВВП на душу населення. Із цієї таблиці видно, що громадяни країн із більшою середньою тривалістю навчання мають більший дохід на душу населення. Наприклад, у Швейцарії середня тривалість навчання становить 13,4 роки, а ВВП на душу населення – \$82 950. Для Франції величини цих показників відповідно дорівнюють 11,6 роки і \$42 872, для Китаю – 7,6 роки і \$9 608, а для Ефіопії – 2,6 роки і \$853. Тобто зменшення величини одного із цих показників супроводжується зменшенням величини другого.

Як видно із цієї таблиці, рівень освіти в Україні є відносно високим. Однак доходи на душу населення досить малі. Це вказує на неефективне використання у нашій країні людського капіталу. У ранжируваній таблиці країн, упорядкованій за зменшенням величини ВВП на душу населення, передують нашій країні Філіппіни, а відразу за нею йдуть Лаос та Єгипет, для яких значення цього показника відповідно дорівнює 3104, 2720 і 2573 доларів США. Тобто наша країна за цим показником знаходиться у групі країн, які розвиваються. Ураховуючи досить високий рівень освіченості громадян України, за величиною доходів на душу населення вона мала би бути у групі країн із більш високим рівнем економічного розвитку. Значення показника

Таблиця 1

Середній рівень освіти і доходи на душу населення для деяких країн

№ п/п	Країна	Середня тривалість навчання (років, 2015 р.)	ВВП на душу населення (в доларах США, 2018 р.)
1	Швейцарія	13,4	82 950
2	США	13,2	62 606
3	Литва	12,7	19 143
4	Чеська Республіка	12,3	22 850
5	Польща	11,9	15 430
6	Франція	11,6	42 878
7	Україна	11,3	2 963
8	Італія	10,9	34 260
9	Малайзія	10,1	10 940
10	Саудівська Аравія	9,6	23 566
11	Філіппіни	9,3	3 104
12	Іран	8,8	5 491
13	Болівія	8,2	3 682
14	Туреччина	7,9	9 346
15	Китай	7,6	9 608
16	Єгипет	7,1	2 573
17	Ірак	6,6	5 930
18	Нігерія	6,0	2 049
19	Лаос	5,2	2 720
20	Камбоджа	4,7	1 509
21	Афганістан	3,5	544
22	Ємен	3,0	873
23	Ефіопія	2,6	853
24	Буркіна-Фасо	1,4	729

Джерело: побудовано авторами на підставі даних сайту <https://uk.db-city.com/>

ВВП на душу населення мало би бути щонайменше у 10 разів більше від теперішнього.

Використовуючи дані вище вказаного сайту для 186 країн, нами було виконано кореляційно-регресійний аналіз залежності досліджуваних чинників. Розрахований коефіцієнт кореляції між цими двома чинниками становить 0,7, що свідчить про тісний прямий зв'язок між ними.

Побудована модель регресійної залежності ВВП на душу населення від середньої тривалості навчання має такий вигляд:

$$y = -22198 + 4479x, \quad (1)$$

де x – середня тривалість навчання у роках;
 y – ВВП на душу населення в доларах США.

Причому коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,49$ говорить про те, що варіація y на 49% зумовлена варіацією x . Для перевірки істотності рівняння (1) використано F -критерій Фішера. Його фактичне (розраховане) значення $F_p = 55,73$ є більшим від критичного як для рівня істотності $\alpha = 0,05$, так і для рівня $\alpha = 0,01$, що вказує про істотність моделі (1), її параметрів разом із коефіцієнтами кореляції і детермінації. Регресійне рівняння (1) успішно проходить усі тести за рівнів значущості $p = 0,95$ і $p = 0,99$, включаючи p -рівень ($p_0 = 0,00039$, $p_1 = 4,8 \cdot 10^{-10}$, індекс 0 стосується вільного члена моделі, а 1 – коефіцієнта за x) і t -статистику ($t_{p0} = -3,769$, $t_{p1} = 7,465$) коефіцієнтів регресії. Звідси, побудована регресійна модель є адекватною та придатною для використання у подальших дослідженнях і прогнозування.

Аналізуючи отриману нами економетричну модель залежності ВВП на душу населення від середньої тривалості навчання, потрібно врахувати такі два зауваження. По-перше, збільшення ВВП країни вказує на її економічний ріст, у результаті якого держава може збільшити фінансування освітньої галузі, як наслідок, зросте рівень освіти в країні, зокрема може збільшитися середня тривалість навчання. Тобто може бути навпаки: не рівень освіченості громадян країни визначає її дохід, а величина доходу впливає на тривалість і якість освіти в країні. Тоді в моделі (1) ендогенний та екзогенний чинники поміняються місцями.

По-друге, можливо, у певній країні існують чинники, які впливають одночасно на рівень освіченості її громадян і на рівень розвитку її економіки. Такими чинниками можуть бути, наприклад, певні культурні традиції. Вони можуть мотивувати громадян країни до отримання ґрунтовної освіти, а також до творчості та винахідливості, які сприяють піднесенню економіки, тому до розгляду і використання побудованої моделі треба підходити критично. Хоча, як показує практика, у більшості країн зі зростанням рівня освіченості їхнього населення росте рівень державних доходів, що, безумовно, поліпшує економічний добробут цього населення.

Перейдемо тепер до питання збільшення особистих доходів громадян у разі зростання їх освітнього рівня. Чи це так?

Як показують дослідження науковців, фінансові вкладення в освіту є вигідними для кожної особи. У країнах ОЕСР доросле населення із середньою спеціальною освітою отримує доходи на 20% вищі, ніж населення із середньою освітою, яке, своєю чергою,

заробляє більше на 10%, ніж населення з освітою нижче середньої. Вища освіта дає індивідам прибавку в доходах 60%, докторський ступінь – ще 40%. Близько 25% осіб із вищою освітою отримують доходи, що вдвічі вищі за середні. Найнижчі вигоди від інвестицій у вищу освіту для кожної особи протягом її життя є в Кореї і становлять 83 200 дол. США, або 6,2%. Найвищі фінансові вигоди від таких вкладень в Угорщині – 315 600 дол. США, або 25,4%, та Польщі – 338 200 дол. США, або 29,2%. Середній показник чистого фінансового доходу від інвестицій у вищу освіту в країнах ОЕСР становить 229 000 дол. США, або 14,0%, а в країнах ЄС – 222 000 дол. США, або 15,5% [5].

Тобто фінансові вкладення в особисту освіту є вигідними і швидко окупляться. Хоча незнання цього факту, особливо бідними людьми, які мають невисокий рівень освіти, призводить до того, що вони не продовжують своє навчання. Зменшує кількість бажаючих удосконалити свій освітній рівень і втрата часу, який вони повинні були би витратити на навчання, адже за цей час можна заробити певну суму грошей. Часом продовжувати навчання не вигідно матеріально, якщо сума інвестиційних вкладень у майбутню освіту є більшою за загальну грошову віддачу від цих вкладень через невелику тривалість роботи в новому статусі з вищим рівнем освіти.

Головним серед особистих доходів є заробітна плата, тому очевидно, що освіченіші люди, тобто ті, тривалість навчання яких була довшою, повинні мати вищу зарплату. Однак цікаво, наскільки зросте ця плата чи дохід конкретної особи завдяки збільшенню тривалості навчання. Для прикладу розглянемо результати досліджень науковцями цього питання у США і Туреччині, тобто у країні з розвинутою економікою і країні, економіка якої розвивається. Незважаючи на майже вдвічі більшу порівняно з Туреччиною середню тривалість навчання у США, в обох країнах освіченіші люди мають більші доходи. Подібні відмінності в оплаті праці залежно від рівня освіченості спостерігаються і в інших країнах.

Так, у США в 2010 р. середня погодинна оплата праці осіб, які не закінчили середньої школи, становила 12 доларів, а працівників, які мали диплом про середню освіту, була вищою на 33% (\$16,4). Особи з вищою освітою отримували за годину праці на 75% більше (\$28,2), ніж ті, хто мав лише шкільний диплом, а з науковим ступенем – \$35,7. Подібна картина спостерігалася в Туреччині. Працівники отримували 4,1 турецької ліри за годину, якщо рівень їхньої освіти – основна загальна або менший. Працівники із середньою загальною освітою отримували 6,4 ліри, тобто на 25% більше, а з професійно-технічною – на 50% більше (7,8 ліри). Випускники ВНЗ заробляли як мінімум удвічі більше за тих, хто тільки закінчив школу (13,7 ліри). За узагальненнями науковців, вкладення в освіту вигідніші для жінок, аніж для чоловіків, додатковий рік навчання підвищує дохід людини приблизно на 10%, а в країнах, що розвиваються, – навіть на 15% [7].

Слід зауважити, що високий рівень освіченості особи не тільки дає їй змогу отримати вищі порівняно з менш освіченою людиною доходи. Людина з підвищенням рівня освіти певною мірою самоутверджується. Освічена людина переважно більш вихо-

вана і порядна. Вона дбає про своє здоров'я, сім'ю і менш схильна до порушень законодавства. Освіченіші громадяни країни є більш мобільними й економічно активними. У результаті рівень зайнятості освічениших людей вищий за рівень зайнятості менш освічених громадян країни, а рівень безробіття – навпаки.

Сказане значною мірою підтверджується офіційними статистичними даними Державної служби статистики України (табл. 2). Із цієї таблиці видно, що зі збільшенням тривалості навчання зростають рівень економічної активності та рівень зайнятості й зменшується рівень безробіття. Дещо випадають із цього ряду базова вища і неповна вища освіта, що можна пояснити особливостями системи української освіти, специфікою її перебудови та складністю трансформаційних процесів.

Із табл. 2 випливає, що серед населення у віці 15–70 років найбільша частка зайнятих (70,5%) і найменша частка безробітних (7,8%) є в осіб, які мають повну вищу освіту, а найменший рівень зайнятості (5,4%) – серед тих людей, що мають початкову загальну або не мають освіти. Очевидно, що чим вищий рівень освіченості людей, тим більшу частку коштів вносять, у відносному вимірі, у ВВП держави члени цієї когорти. Хоча, як було сказано вище, разом із високим рівнем освіти Україна має й високий рівень бідності, тобто у цілому освітній потенціал у нашій країні використовується неефективно.

Такий стан справ під час підготовки кадрів в Україні існує через недосконалість системи освіти, зокрема вищої. Недостатке фінансування і, відповідно, низький рівень заробітної плати спонукають педагогів вищих шукати підробітків і менше уваги приділяти викладацькій і науковій діяльності. Невідповідність певних спеціальностей, за якими відбувається підготовка фахівців вищої школи, потребам ринку праці і міжнародним стандартам призводить до диспропорцій на цьому ринку. Сприяють збереженню такого стану у сфері вищої освіти недосконалість правового її регулювання, незавершеність структурних перетворень, застаріла матеріально-технічна база тощо.

В Україні загальні витрати з державного бюджету на вищу школу в 2018 р. становили 19,5 млрд грн (тобто 696 млн дол.), а бюджет, приміром, Гарвардського університету – 36,7 млрд дол., Варшавського університету наук про життя – 137 млн. В останні роки держава фінансувала лише заробітну плату і 15–30% потреб на комунальні послуги. Але світові тенденції свідчать: передові країни продовжують інтенсив-

ний розвиток вищої освіти, практично перейшли від освіти елітарної, до освіти масової, якісної. В Україні ж нині нараховується близько 310 студентів на 10 тис населення (це майже вдвічі менше, ніж у США, Японії, Росії, європейських країнах), тобто вищу освіту в Україні здобуває не більше 30–40% молоді. А державне замовлення на бакалаврат за останні п'ять років зменшилося майже вдвічі. Через ці та інші причини українська вища освіта стрімко втрачає свої позиції: понад 80 тис українців нині навчаються за кордоном, особливо тут активно працюють наші сусіди – Польща, Росія, Угорщина, Словаччина та і весь Євросоюз [9]. Отже, ситуацію потрібно терміново поліпшувати, щоб вищий рівень освіти приносив більші доходи як особі, так і державі у цілому, що підвищить рівень їхнього економічного добробуту.

Для цього треба підвищити рівень державного фінансування освіти, вдосконалити регулювання освітньої галузі, зокрема поліпшити правове регулювання системи освіти, розробити нові підходи до цього регулювання тощо. Задля підвищення рівня освіченості своїх громадян держава повинна продовжити реформування цієї системи з урахуванням сучасного її стану, а також економічної ситуації, що склалася всередині держави і за кордоном.

Окрім загальнообов'язкової і професійної освіти, особливу увагу слід звернути на вищу освіту. У сучасному світі для забезпечення конкурентоспроможності університету необхідне виконання таких чинників: «селективність у доборі студентів і професорсько-викладацького складу, системна інтеграція дослідницької та освітньої діяльності, здійснення проривних досліджень, диверсифікація джерел фінансування, зв'язки з бізнесом та розбудова інфраструктури» [9]. В Україні потрібно переходити до стандартів дуальної освіти, коли навчання поєднується з роботою. Тобто розширювати співпрацю вищих навчальних закладів із суб'єктами підприємницької діяльності, коли освітній заклад узгоджує з компанією список потрібних їй спеціальностей і готує студентів до майбутньої роботи за цими спеціальностями разом із цією компанією.

Разом із цим треба розвивати економіку країни загалом, упроваджувати інновації та сучасні інформаційно-комунікаційні технології, підвищувати інтелектуальність виробництва, що разом із реалізацією розглянутих вище заходів сприятиме розвитку освіти в Україні, позитивно вплине на зростання доходів більш освічених громадян і поліпшення їхнього економічного добробуту.

Таблиця 2

**Економічна активність населення України у віці 15–70 років за освітою у 2017 р.,
% до населення відповідного рівня освіти**

№ п/п	Освіта	Рівень економічної активності	Рівень зайнятості	Рівень безробіття
1	Повна вища	76,4	70,5	7,8
2	Базова вища	53,0	45,7	13,7
3	Неповна вища	67,3	61,2	9,0
4	Професійно-технічна	69,3	61,6	11,1
5	Повна загальна середня	47,4	42,6	10,2
6	Базова загальна середня	20,3	18,0	11,4
7	Початкова загальна або не мають освіти	7,1	5,4	–

Джерело: побудовано авторами на підставі даних [8, с. 53]

Висновки з проведеного дослідження. Виконані дослідження показали, що зі збільшенням середньої тривалості навчання населення країни поліпшується його економічний добробут. Підвищення рівня освіченості окремої людини призводить до зростання її індивідуальних доходів і поліпшення особистого добробуту.

Незважаючи на високий середній рівень освіченості українців, їхній економічний добробут порівняно з населенням інших країн досить низький. Причинами

такої невідповідності між цими чинниками в нашій країні є недофінансування освітньої галузі, недосконале законодавство щодо освітньої сфери, періодичні зміни в її системі управління тощо. Реалізація розглянутих у роботі заходів щодо вдосконалення управління системою освіти сприятиме розвитку освітньої сфери в Україні, підвищенню рівня конкурентоспроможності на ринку праці її громадян та поліпшенню їхнього економічного добробуту.

1. Грішнова О.А. Освіта як чинник людського розвитку і економічного зростання України. Демографія та соціальна економіка. 2004. № 1–2. С. 93–101.

2. Губерська Н.Л. Мета, завдання та принципи державної політики у сфері вищої освіти. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 3. Т. 2. С. 158–162. URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo03/part_2/33.pdf (дата звернення: 11.05.2019).

3. Шестаковська Т.Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. Науковий вісник Полісся. 2015. № 1(1). С. 34–41. URL: http://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/47466/43548 (дата звернення: 14.05.2019).

4. Мельниченко О. Освіта як чинник підвищення рівня добробуту населення. Публічне управління: теорія та практика. 2011. № 3(7). С. 173–177. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/3/09.pdf> (дата звернення: 25.06.2019).

5. Константюк Н.І. Вплив рівня освіти на розвиток економіки та добробуту населення країни. Соціально-економічні аспекти розвитку економіки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених, м. Тернопіль, 27–28 квітня 2017 р. Тернопіль : ТНТУ, 2017. С. 161–163.

6. Приймак В.І. Нечітке оцінювання рівня економічного добробуту домогосподарств. Економіка: реалії часу. 2011. № 1(1). С. 149–158.

7. Мокан Н. Образование и личный доход. URL: <http://www.shestspolovinoi.com/образование> (дата звернення: 13.06.2019).

8. Економічна активність населення України 2017 : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 2015 с.

9. Ніколаєнко С. Тенденції розвитку університетів в умовах глобальних викликів та загроз XXI століття. Вища освіта – шлях до добробуту кожної людини. URL: <http://www.nubip.edu.ua> (дата звернення: 02.06.2019).

1. Hrishnova O.A. (2004) *Osvita yak chynnyk lyudskoho rozvytku i ekonomichnoho zrostannya Ukrainy [Education as a determinant of human development and economic growth of Ukraine]. Demohrafiya ta sotsialna ekonomika. 1-2, 93-101. [in Ukrainian].*

2. Huberska N.L. (2014) *Meta, zavdannya ta pryntsyipy derzhavnoyi polityky u sferi vyshchoyi osvity [The purpose, objectives and principles of state policy in Ukraine system of higher education]. Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. 3/2, 158-162. Retrieved from: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo03/part_2/33.pdf. (accessed 11.05.2019) [in Ukrainian].*

3. Shestakovska T.L. (2015) *Kontseptualni zasady funktsionuvannya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku natsionalnoyi systemy osvity [Conceptual bases of organizational and economic mechanism functioning of the national educational system development]. Naukovyy visnyk Polissya. 1, 34-41. Retrieved from: http://journals.urau.ua/nvp_chntu/article/view/47466/43548 (accessed 14.05.2019). [in Ukrainian].*

4. Melnychenko O. A. (2011) *Osvita yak chynnyk pidvyshchennya rivnya dobrobutu naseleennya [Education as a factor in improving the welfare of the population]. Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka : zb. nauk. prats Asotsiatsiyi doktoriv nauk z derzhavnogo upravlinnya. 3(7), 173-177. Retrieved from: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/3/09.pdf. (accessed 25.06.2019) [in Ukrainian].*

5. Konstantiuk N. (2017) *Vplyv rivnia osvity na rozvytok ekonomiky ta dobrobutu naseleennia krainy [Influence of education on the economy and welfare of the state population]. Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky : materialy mizhnarodnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi studentiv i molodykh uchenykh, 27-28 kvitnya 2017 roku. m. Ternopil, 161-163. [in Ukrainian].*

6. Pryimak V.I. (2011) *Nechitke otsynuyannya rivnya ekonomichnoho dobrobutu domohospodarstv [Indistinct estimation of level of economic welfare of households]. Ekonomika: realiyi chasu. 1 (1), 149 – 158. [in Ukrainian].*

7. Mokan N. *Obrazovaniye i lichnyy dokhod [Education and Personal Income]. Retrieved from: http://www.shestspolovinoi.com/образование. (accessed 13.06.2019). [in Russian].*

8. *Ekonomichna aktyvnist naseleennya Ukrainy 2017 (2018) [Economic Activity of the Population of Ukraine 2017]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2015. [in Ukrainian].*

9. Nikolayenko S. *Tendentsiyi rozvytku universytetiv v umovakh hlobalnykh vyklykiv ta zahroz XXI stolittya [Tendencies of university development in the face of global challenges and threats of the 21st century]. Vyshcha osvita – shlyakh do dobrobutu kozhnoyi lyudyny. Retrieved from: http://www.nubip.edu.ua. (accessed 2.06.2019). [in Ukrainian].*

E-mail: prymak_vasyl@ukr.net

E-mail: olya_golubnyk@ukr.net